

До спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06
в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата політичних наук, доцента кафедри політичних теорій Милосердної Ірини Михайлівни на дисертацію **Кабанцевої Ірини Анатоліївни** «Антикорупційна протидія громадянського суспільства: досвід посткомуністичних країн Центрально-Східної Європи» на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

1. Актуальність теми дослідження.

«Молоді» демократії Центрально-Східної Європи уже три десятиліття долають наслідки тоталітаризму. В одних із них цей процес відбувся рішуче й ефективно, в інших досі триває затяжний процес ліквідації недемократичного спадку. Важливою для демократизації країн регіону є роль національних громадянських суспільств. Одним із викликів для державних і недержавних інститутів країн Центрально-Східної Європи є корупція. За умов демократичного вектора розвитку суб'єктне коло учасників антикорупції сьогодні розширюється: окрім традиційного інституту держави залучаються інші актори, найперше – з-поміж суб'єктів громадянського суспільства. Однак помітно, що антикорупційна роль таких нових учасників антикорупції має відмінності. Їх вивченню і присвячене дослідження І. А. Кабанцевої, що є першою спробою дослідити проблематику корупції під таким кутом зору в вітчизняній політичній науці.

Оскільки корупція та організація ефективної протидії їй є викликом для України, а ще молоде громадянське суспільство щораз помітніше інтегрується в антикорупцію, то вивчення досвіду групи країн зі схожим історичним досвідом важливе в контексті порівняльного аналізу. Це уможливить не лише характеристику національних кейсів громадської антикорупції в межах обраних

для аналізу країн Центрально-Східної Європи, але й сприяє виявленню закономірностей розвитку певних сценаріїв активізму в площині запобігання та протидії неформальним деструктивним практикам силами громадськості. Відтак актуальність теми дисертації не викликає сумнівів.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Представлена дисертація характеризується грамотним, послідовним і системним викладом матеріалу. Чітко просліджуються авторська позиція та логічна завершеність роботи. Одержані в процесі наукового дослідження результати є достовірними. Викладені в дисертації І. А. Кабанцевої теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації достатньою мірою науково обґрунтовані. Вони базуються на фундаментальних положеннях політичної теорії, враховують опубліковані результати наукових досліджень учених-політологів, закордонний і вітчизняний досвід аналізу форм залученості суб'єктів громадянського суспільства до протидії корупції. Об'єктивність проведеного дослідження підтверджується залученням достатнього масиву емпіричної інформації.

Результати наукового дослідження І. А. Кабанцевої підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях. Також про достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій свідчать публікації дисертантки. Це дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість і достовірність, представлених у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій, а також високий науковий рівень і політологічну грамотність І. А. Кабанцевої.

3. Новизна наукових результатів дисертаційної роботи.

Внесок здобувача полягає в порівняльно-політологічній концептуалізації громадської антикорупції у країнах Центрально-Східної Європи. Новаторським є об'єкт дослідження – міжінституційне протистояння неформальних інститутів

конструктивного (громадянське суспільство) та деструктивного (корупція) типів. Дисертанткою сформульовано та розглянуто низку дослідницьких гіпотез, запропоноване бачення основних форм громадської антикорупції, визначено національні особливості громадської антикорупції в дев'яти країнах Центрально-Східної Європи.

4. Значущість дослідження для науки та практики, шляхи його використання.

Наукова значущість представленої І. А. Кабанцевою дисертації визначається поглибленням концептуального та методологічного базису аналізу проблеми міжінституційного протистояння неформальних інститутів конструктивного (громадянське суспільство) та деструктивного (корупція) типів. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання у викладанні курсів для студентів спеціальностей «Політологія», «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Державне управління» та ін., спецкурсів із проблематики прав людини, основ демократії, моделей громадянського суспільства та ін. Результати авторського дослідження можуть бути використані у практичній діяльності державних і недержавних акторів політики. Положення дослідження І. А. Кабанцевої адаптивні до застосування при формуванні громадської думки щодо конструктивної ролі громадянського суспільства для мінімізації корупційних практик.

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Наукові ідеї, положення та висновки дисертації викладені автором у 12 публікаціях, 6 з яких надруковані у фахових наукових виданнях із політичних наук, з яких 4 – у міжнародних виданнях і вітчизняних виданнях, включених у міжнародні наукометричні бази, 6 тезах виступів на науково-практичних конференціях та публікаціях в інших виданнях. Опубліковані наукові праці, рукопис дисертації та автореферат дисертації достатньо повно відбивають

результати проведеного І. А. Кабанцевою наукового дослідження. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відбиває зміст роботи відповідно до вимог атестації кадрів вищої кваліфікації.

6. Структура та зміст дисертації, її завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення.

Специфіка проблем, що стали об'єктом дисертації І. А. Кабанцевої, зумовили її логіку та структуру. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, розділених на підрозділи, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списків використаних джерел до кожного з розділів (475 джерел, з яких більшість – іноземними мовами).

У вступі до дисертації обґрунтовано актуальність теми; розкрито ступінь дослідження проблеми; пояснюється зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження; окреслено застосовану для підготовки дослідження методологію; обґрунтовано наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне та прикладне значення; конкретизовано особистий внесок здобувачки; представлено апробацію роботи, наукові публікації, структуру й обсяг дослідження.

У *першому* розділі «Стан наукового дослідження та теоретико-методологічні засади аналізу антикорупційної протидії громадянського суспільства» проаналізована історіографія, джерельна база дослідження антикорупційної протидії громадянського суспільства, визначена методологія дослідження, означені форми участі акторів громадянського суспільства в запобіганні та протидії корупції. У *другому* розділі «Еволюція громадянського суспільства та його антикорупційної стратегії в країнах субрегіону „Вишеградська група”» дано оцінку поставленим завданням на прикладі Угорщини, Польщі, Словаччини та Чехії. У *третьому* розділі «Антикорупційні стратегії громадянського суспільства у країнах останніх розширень ЄС» досліджується досвід антикорупції громадянських суспільств Румунії, Болгарії та Хорватії. У

четвертому розділі «Громадськість країн пострадянського простору як актор протидії деструктивному інституту корупції» дисертанткою з'ясовані проблеми громадської антикорупції в „захопленій державі” Молдові, а також український досвід протидії корупційним практикам зусиллями громадянського суспільства.

7. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації. Висновки та рекомендації, опубліковані в наукових працях і авторефераті, частково відрізняючись деталізацією викладу, у значеннєвому відношенні ідентичні.

8. Недоліки та дискусійні питання дисертації.

Зауважимо, що предмет дослідження І. А. Кабанцевої зумовлює низку **дискусійних положень**, що вимагають подальшого обговорення.

По-перше, дисертантка визначає функції громадської антикорупції. Водночас потребує уточнення питання: чи можна сьогодні говорити про динаміку змін функцій громадянського суспільства в частині антикорупції? Якщо така динаміка наявна, то якими чинниками вона зумовлена і в чому проявляється?

По-друге, дисертантка стверджує, що новітні антикорупційні державні стратегії неодмінно мають опиратися на активне громадянське суспільство, делегувати йому частину функцій зі запобігання та протидії неформальній деструктивній інституціоналізації. На нашу думку, доцільно конкретизувати, чи може антикорупція сьогодні бути результативною без активної позиції громадянського суспільства, а, до прикладу, тільки завдяки позиції держави та її лідерів?

По-третьє, потребує уточнення авторський підхід, чи може високий рівень корумпованості суспільства та держави виступити каталізатором розвитку громадянського суспільства? Чи, можливо, навпаки, тільки в умовах певною мірою розвиненого громадянського суспільства можлива ефективна протидія корупції силами громадськості?

По-четверте, доцільним є визначити, наскільки для країн регіону Центрально-Східної Європи характерна мережева консолідація, кооперація акторів громадянського суспільства в питаннях антикорупції? Це питання виникає через схожість проблем країн регіону та їх історичного минулого, який досі зберігає вплив на параметри розвитку сучасних незалежних держав регіону.

9. Загальний висновок.

Наведені міркування не впливають на високу оцінку дисертації І. А. Кабанцевої, не знижують її наукової та практичної цінності. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на актуалізацію наукового дискурсу щодо порушених в дисертації проблем.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації І. А. Кабанцевої мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачкою наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

Тема дисертації І. А. Кабанцевої: актуальна, структура дослідження добре продумана, матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему пропонують авторське розуміння порівняльно-політологічної концептуалізації антикорупційної протидії національних громадянських суспільств країн Центральної та Східної Європи. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертація І. А. Кабанцевої відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Вважаємо, що представлена до захисту дисертація І. А. Кабанцевої «Антикорупційна протидія громадянського суспільства: досвід посткомуністичних країн Центрально-Східної Європи» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові

положення, отримані авторкою нові науково обґрунтовані політологічні результати.

Дисертація та її автореферат оформлені відповідно до вимог державного стандарту. За структурою та стилем викладу вони відповідні вимогам МОН України, які висуваються до кандидатських дисертацій. Виходячи з вище зазначеного, вважаю, що авторка дисертаційного дослідження, Кабанцева Ірина Анатоліївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент –

доцент, кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»

І.М.Милосердна

Підпис засвідчує:
перший проректор,
професор

М.Р.Аракелян